

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET LEMO i dr. protiv HRVATSKE

(zahtjevi br. 3925/10, 3955/10, 3974/10, 4009/10, 4954/10, 4128/10, 4132/10 i 4133/10)

PRESUDA

STRASBOURG

10. srpnja 2014

Ova presuda je konačna ali može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

U predmetu Lemo i drugi protiv Hrvatske,

Europski Sud za ljudska prava (Prvi Odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

gđa. Mirjana Lazarova Trajkovska, *Predsjednica*,

g. Lino-Alexandre Sicilianos,

gđa. Ksenija Turković, *suci*,

i g. Andre Wampach, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost dana 17 lipnja 2014,
donosi sljedeću presudu, koja je bila usvojena na ovaj isti datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju osam zahtjeva (brojevi 3925/10, 3955/10, 3974/10, 4009/10, 4054, 4128/10, 4132/19 i 4133/10) protiv Republike Hrvatske koje je podnijelo osam hrvatskih državljana („podnositelja“) temeljem članka 34. Konvencije za ljudskih zaštitu prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) datuma navedenih u Prilogu I ove presude.
2. Podnositelje je zastupala gđa. D. Košta, odvjetnica iz Splita. Hrvatsku Vladu („Vlada“) je zastupala njezina zastupnica, gđa. Š. Stažnik.
3. Podnositelji su u bitnome naveli da im je povrijeđeno pravo na poštovanje njihova doma, protivno članku 8. Konvencije.
4. Dana 4. ožujka 2013.god. o zahtjevima je obaviještena Vlada.

ČINJENICE**1. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Osobni podaci podnositelja navedeni su u Aneksu I ove presude.

1. Pozadina predmeta

6. Neodređenih datuma tijekom 1970-ih godina podnositelji su uselili u stanove u Mlinima, kao radnici poduzeća Hoteli Mlini, koje je bilo u društvenom vlasništvu.
7. Dana 03. lipnja 1991. godine Hrvatski sabor je donio Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo koji je regulirao prodaju stanova u društvenom vlasništvu na kojima je postojalo stanarsko pravo, dajući pravo nositeljima stanarskog prava na takvim stanovima da otkupe te stanove pod povoljnim uvjetima.

8. U neko doba nakon 1991. godine Hoteli Mlini su privatizirani.
9. Raznih neodređenih datuma tijekom 1990-ih godina podnositelji su tražili od Hotela Mlini da im proda njihove stanove. Njihovi zahtjevi bili su odbijeni.

2. *Građanski postupci*

10. Različitih datuma tijekom 2000.g. Hoteli Mlini podnijeli su protiv svakog od podnositelja zasebne građanske tužbe pred Općinskim sudom u Dubrovniku, tražeći njihovo iseljenje zbog nedostatka pravne osnove za boravak u stanovima.

11. Podnositelji su podnijeli protutužbe tražeći priznanje njihovih stanarskih prava na stanovima u kojima su stanovali, kao i presudu koja će zamijeniti ugovor o kupoprodaji stana. Oni su tvrdili da u tim stanovima stanuju dugo vremensko razdoblje, da plaćaju stanarinu i režije i imaju pravo trajnog stanovanja u tim stanovima.

12. Različitih datuma Općinski sud u Dubrovniku odlučio je o predmetima podnositelja. Prihvatio je tužbene zahtjeve tužitelja i odbio zahtjeve podnositelja stoga što sporne prostorije nisu bile stanovi u smislu članka 6. stavka 1. Zakona o stambenim odnosima jer nisu činile jednu građevinsku cjelinu. Nadalje, utvrdio je da su se te prostorije nalazile u tužiteljevoj zgradi projektiranoj za privremeni smještaj njegovih radnika na kojima podnositelji nisu mogli ostvariti stanarska prava.

13. Podnositelji su se žalili tvrdeći da su u tim stanovima živjeli dugo vremensko razdoblje, da nemaju gdje drugdje živjeti i da su im ti stanovi dani na trajno korištenje. Prvostupanjske presude su potvrđene od Županijskog suda u Dubrovniku.

14. Svi podnositelji zahtjeva podnijeli su ustavne tužbe kojima su osporavali presude nižih sudova kojima im je naloženo iseljenje.

15. Svi podnositelji su dne. 19. studenoga 2010. godine prisilno iseljeni iz stanova koji su bili u vlasništvu Hotela Mlini.

II. MJERODAVNI DOMAĆE PRAVO

16. Mjerodavne odredbe Zakona o stambenim odnosima, Narodne Novine, brojevi 51/1985, 42/1986, 22/1992 i 70/1993) glase kako slijedi:

Članak 8

„Stanarsko pravo ne može se steći na:

1. Stanovima namijenjenima za privremeni smještaj...“

17. Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (Narodne Novine br. 27/1991 s daljnjim izmjenama i dopunama- „Zakon“), propisuje uvjete prodaje stanova na kojima je postojalo stanarsko pravo. Mjerodavne odredbe Zakona navode sljedeće:

Članak 4

„Svaki nositelj stanarskog prava (nadalje-„stanar“) može istaći zahtjev za kupnju stana u pisanom obliku vlasniku („prodavatelju“)... a prodavatelj ga je dužan prodati.“

18. Članak 161 stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne Novine br. 91/1996) glasi kako slijedi::

„Vlasnik ima pravo zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda svoj posjed te stvari.“

19. Mjerodavni dio Zakona o parničnom postupku (Narodne Novine Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, brojevi 4/1977, 36/1977 (ispravak), 36/1980, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990 i 35/1991, te Narodne Novine Republike Hrvatske brojevi 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 84/2008 i 123/2008) navodi sljedeće:

**Ponavljanje postupaka na temelju konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu
kada je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode**

Članak 428a

„(1) Kad Europski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ili dodatnih protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala, stranka može, u roku od 30 dana od dana konačnosti presude Europskog suda podnijeti zahtjev sudu Republike Hrvatske koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojemu je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.

(2) Postupak iz članka 1. ovog stavka provode se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupaka.

(3) U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode.“

PRAVO

1. SPAJANJE ZAHTJEVA

20. S obzirom na sličnost zahtjeva navedenih u Aneksu I ove presude, Sud smatra prikladnim spojiti ih.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

21. Podnositelji zahtjeva prigovaraju da su nacionalni sudovi povrijedili njihovo pravo na poštovanje njihovog doma. Pozivaju se pritom na članak 8. Konvencije čiji mjerodavni dio glasi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga....doma....

2. Javna se vlast neće miješati u ostvarivanje toga prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

22. Vlada je tvrdila da podnositelji zahtjeva nisu iscrpili domaća pravna sredstva. Navela je da podnositelji nisu pred domaćim sudovima iznijeli bilo kakav prigovor vezan uz njihovo pravo na poštovanje njihovog doma.

23. Podnositelji zahtjeva su odgovorili da su iskoristili sva dostupna pravna sredstva pred domaćim sudovima.

2. Ocjena Suda

24. Sud ponavlja kako pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava u pravilu zahtijeva da prigovori koji se namjeravaju uložiti na međunarodnoj razini moraju biti podneseni pred domaće sudove u skladu s formalnim zahtjevima i rokovima utvrđenim u domaćem pravu. Svrha pravila o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava je omogućiti nacionalnim vlastima (ponajprije sudskim) da navode o povredi konvencijskog prava razmotre, i gdje je to prikladno, da omoguće ispravljanje navodne povrede Konvencije prije negoli su ti navodi podneseni Sudu. Sve dok na nacionalnoj razini postoji pravno sredstvo koje domaćim sudovima omogućuje da razmotre barem u biti, bilo koju tvrdnju o navodnoj povredi određenog konvencijskog prava, to pravno sredstvo treba biti upotrijebljeno. (vidi *Azinas protiv Cipra*, br. 56679/00, stavak 38., ECHR 2004/III).

25. Vraćajući se na okolnosti ovog konkretnog predmeta, Sud primjećuje da su podnositelji u svojim podnescima domaćim sudovima, u biti, prigovarali iseljenju iz prostorija u kojima su prebivali dugo vremensko razdoblje. U tim okolnostima Sud smatra da su podnositelji zahtjeva iscrpili domaća pravna sredstva u odnosu na svoj prigovor temeljem članka 8. Konvencije, a glede njihovog prava na poštovanje doma (vidi *Paulić protiv Hrvatske*, br. 3572/06, stavak 25. i 26., 22. listopada 2009., *Orlić protiv Hrvatske*, br. 48833/07, stavak 40. i 41., 21. lipnja 2011. i *Brezec protiv Hrvatske*, br. 7177/10, stavak 27., 18. lipnja 2013.). Sukladno navedenom, ovaj zahtjev se ne može odbaciti zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava.

26. Sud primjećuje da ovaj zahtjev nije očito neosnovan u smislu članka 35., stavak 3.(a) Konvencije. Nadalje, primjećuje da nije nedopušten niti po bilo kojoj drugoj osnovi. Stoga ga proglašava dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

27. Podnositelji su tvrdili kako su stanovi o kojima je riječ bili stanovi u društvenom vlasništvu koji su im bili dodijeljeni u okviru sustava stanarskih prava u bivšoj Jugoslaviji. Oni su plaćali najamninu državi i smatralo se da je su taj način njihove stambene potrebe riješene. Međutim, domaći sudovi jednostavno su presudili da oni nemaju pravo stanovati u tim stanovima, te naredili njihovo iseljenje.

28. Vlada je prihvatila da su predmetni stanovi predstavljali dom podnositelja zahtjeva i da je izdavanjem naloga za njihovo iseljenje došlo do miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njihovog doma. Međutim, s obzirom da podnositelji nisu pred domaćim sudovima iznijeli prigovore koji se tiču prava na poštivanje njihovog doma, domaći sudovi nisu bili obvezni provesti test razmjernosti.

2. Ocjena Suda

(a) Radi li se o pravu zaštićenom člankom 8.

29. Prvo pitanje koje se postavlja pred Sud je - mogu li podnositelji zahtjeva nedvojbeno tvrditi da su imali pravo zaštićeno člankom 8., i posebice u ovom predmetu- mogu li se predmetni stanovi smatrati domom podnositelja.

30. Sudska praksa tijela Konvencije jasna je u stavu kako pojam „dom“ u smislu članka 8. nije ograničen na prostore koji su zakonito nastanjeni odnosno zaposjedanje kojih je utemeljeno na zakonu. „Dom“ je autonomni koncept koji ne ovisi o klasifikaciji u domaćem pravu. Sačinjavaju li određene prostorije „dom“ koji uživa zaštitu članka 8. stavka 1. ovisi o činjeničnim okolnostima, točnije, o postojanju dostatne i trajne veze s određenim mjestom (vidi *Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 25. rujna 1996., *Izješća 1996-IV*, stavak 52-54 i *Izješće Komisije od dana 11. siječnja 1995.*, stavak 63; *Gillow protiv ujedinjenog Kraljevstva*, 24. studenog 1986., stavak 46., *Serijsa A br. 109*; *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 7456/76, i *Prokopovich protiv Rusije*, br.58255/00. stavak 36., ECHR 2004-XI (izvaci)). Stoga je pitanje hoće li se neke prostorije smatrati „domom“ činjenično pitanje i ne ovisi o zakonitosti posjeda temeljem domaćeg prava (vidi *McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br.19009/04, stavak 46., 13. svibanj 2008.g).

31. U konkretnom predmetu, nesporno je da su podnositelji živjeli u stanovima o kojima je riječ dugo razdoblje prije njihova iseljenja. S obzirom na to, Sud smatra da su podnositelji imali dovoljne i trajne veze s predmetnim stanovima da bi se isti mogli smatrali njihovim „domom“ u smislu članka 8. Konvencije.

(b) Je li došlo do miješanja u prava podnositelja na poštivanje njihovog doma

32. Sud je dosada donio nekoliko presuda u kojima je ocjenjivao miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njihovog doma u okolnostima kad je bio izdan nalog za iseljenje. U predmetu *Stankova protiv Slovačke* (br. 7205/02, 9. listopada 2007.g.) Sud je presudio kako slijedi:

„57. Sud je utvrdio, a to nije bilo sporno među strankama, da je obveza podnositeljice da napusti stan predstavljala miješanje u njeno pravo na poštovanje njenoga doma koja se temeljila na relevantnim odredbama Građanskog zakona i naloga o izvršenju iz 1995...“

33. Nakon toga Sud je u naprijed citiranom predmetu *McCann* presudio:

„47. Nadalje se tvrdilo da je učinak otkaza koji je podnositeljeva supruga uručila lokalnim vlastima, zajedno s postupkom za povrat posjeda koje su pokrenule lokalne vlasti, predstavljalo miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njegovoga doma.“

34. Nadalje, Sud je u predmetu *Čosić protiv Hrvatske* (br. 28261/06, 15. siječnja 2009.g.) presudio:

„18. Sud smatra da obveza podnositeljice da iseli iz stana predstavlja miješanje u njeno pravo na poštovanje njenog doma, bez obzira na činjenicu da presuda kojom je naloženo podnositeljčino iseljenje još nije ovršena.“

35. Sud ne vidi razloga za odstupanje od tog pristupa u ovom predmetu. Primjećuje da su nalozi za iseljenje podnositelja izdani te da su postali pravomoćni kad je Županijski sud u Dubrovniku potvrdio presudu prvostupanjskog suda. Sud smatra da su nalozi za iseljenje izdani protiv podnositelja zahtjeva kojima je naloženo iseljenje iz stanova predstavljali miješanje u njihovo pravo na dom.

(c) Je li miješanje bilo propisano zakonom i imalo legitiman cilj

36. Domaći sudovi su temeljem hrvatskih zakona koji uređuju pravo vlasništva naložili podnositeljima iseljenje iz predmetnih stanova. Ti zakoni dopuštaju vlasniku zahtijevati povrat stvari kada posjednik nema nikakvu pravnu osnovu za posjed (vidi mjerodavnu odredbu Zakona o vlasništvu u stavku 20. ove presude).

37. S tim u svezi Sud prvo ponavlja da je tumačenje i primjena domaće prava u prvom redu na nacionalnim tijelima, osobito sudovima, čak i područjima u kojima Konvencija „uključuje“ pravila toga prava s obzirom da su nacionalna tijela, po prirodi stvari, posebno kvalificirana rješavati pitanja u vezi s time (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Winterwerp protiv Nizozemske*, 24. listopada 1979., stavak 46., Serija A br.33.). Sud neće tumačenje koje su dale nacionalne vlasti zamijeniti svojim tumačenjem, osim u slučaju arbitrarnosti (vidi npr. predmet *Tejedor Garcia protiv Španjolske*, 16. prosinca 1997., stavak 31, *Izješća o presudama i odlukama 1997-VIII*).

38. Predmetni nalozi za iseljenje i povrat posjeda bili su izdani od strane domaćih sudova temeljem hrvatskih zakona koji uređuju vlasništvo, a koji dozvoljavaju vlasniku zahtijevati

povrat posjeda stvari kada posjednik nema nikakvu pravnu osnovu za posjed. Domaći sudovi su se pozvali na članak 161. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima kad su naložili iseljenje podnositelja. Sud, imajući na umu da je njegova ovlast za preispitivanje sukladnosti domaćeg prava ograničena (vidi među ostalim izvorima, *Allan Jacobsson protiv Švedske* (br.1), 25. listopada 1989., Serija A br. 163. str. 17, stavak 57.) stoga smatra zadovoljavajućim što su odluke domaćih sudova kojima je naloženo iseljenje podnositelja bile u skladu s domaćim pravom (vidi naprijed citirani predmet *Čosić*, stavak 19.). Stoga je predmetno miješanje imalo legitiman cilj zaštite prava vlasnika stana (vidi naprijed citirani predmet *Orlić*, stavak 62.)

(d) Je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“

39. Središnje pitanje u ovom predmetu jest stoga, je li miješanje bilo razmjerno cilju kojem se težilo i „nužno u demokratskom društvu“. Sud ponavlja da iako članak 8. ne sadrži nikakva izričita procesna jamstva, proces donošenja odluka koji uključuje mjere miješanja mora biti pošten i kao takav omogućiti poštovanje interesa zaštićenih člankom 8. Konvencije (vidi *Giacomelli protiv Italije*, br. 59909/00, stavak 82., ECHR 2006-XII; *Maumosseau i Washington protiv Francuske*, br. 39388/05, stavak 62., 6. prosinca 2007.; *V.C. protiv Slovačke*, br. 18968/07, stavak 141. ECHR 2011 (izvaci); i *Hardy i Maile protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 31965/07, stavak 219.) S tim u vezi Sud je u predmetu *Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 66746/01, stavci 81.-84., 27. svibanj 2004.) koji se odnosio na skraćeni postupak radi povrata posjeda smatrao kako slijedi:

„83. Procesna jamstva dostupna pojedincu posebno su bitna pri utvrđivanju je li tužena država, kada je određivala regulatorni okvir, ostala unutar granica svoje slobode procjene. Sud posebice mora razmotriti je li postupak donošenja odluka koji je doveo do mjera miješanja bio pošten i omogućio dužno poštovanje interesa zajamčenih pojedincu člankom 8....“

40. U vezi s tim, Sud ponavlja kako svakoj osobi izloženoj opasnosti od miješanja u njezino pravo na dom, načelno treba omogućiti da nezavisni sud ocijeni razmjernost i razumnost mjere miješanja u svjetlu mjerodavnih načela sadržanih u članku 8. Konvencije, neovisno o tome ima li ta osoba ili nema pravo na posjed predmetne nekretnine temeljem domaćeg prava (vidi, *mutatis mutandis* naprijed citirane predmete *McCann*, stavak 50. i *Orlić*, stavak 65.).

41. Međutim, Sud naglašava da se ovo pitanje ne nameće automatski u svakom predmetu koji se odnosi na spor o iseljenju. Ukoliko se podnositelj poziva na članak 8. kako bi spriječio iseljenje, to je njegovo pravo, a na sudu je da njegov zahtjev ili prihvati ili odbije.

42. Sud primjećuje da su podnositelji u ovom predmetu pred domaćim sudovima iznijeli argumente vezane uz razmjernost njihovog iseljenja, poput činjenice da su im predmetni stanovi bili dodijeljeni od strane tadašnjeg vlasnika; da im nisu bili dodijeljeni samo privremeno; te da su u time stanovima živjeli u dugom razdoblju prije iseljenja.

43. Sud također primjećuje da su predmetni stanovi bili podnositeljima dodijeljeni u posebnim okolnostima koje su postojale u bivšoj Jugoslaviji, kad su zaposlenici uplaćivali obvezatne mjesečne doprinose u stambene fondove i kad su velikom broju zaposlenih osoba dodjeljivani stanovi u društvenom vlasništvu. Treba primijeti i to da kada su podnositeljima predmetni

stanovi bili dodijeljeni, ti stanovi su bili u društvenom vlasništvu. Dok tužena država svakako ima široku slobodu procjene u kreiranju svojih socijalnih i stambenih politika, Sud je utvrdio da su postupci iseljenja podnositelja započeli tek u 2000.-ima, dok su Hoteli Mlini kupili zgradu u kojima su se predmetni stanovi nalazili još u 1990.-ima. Stoga, osim što primjećuje činjenicu da su podnositelji dugi niz godina živjeli u tim stanovima i za njih plaćali stanarinu, Sud također uočava da novi vlasnik nije u samom početku zauzeo čvrsto stajalište glede podnositeljevih prava na stanovanje u time stanovima.

44. Međutim, kad se radi o odlukama domaćih tijela u ovom predmetu, njihova utvrđenja su bila ograničena na zaključak kako podnositelji prema tada primjenjivim domaćim zakonima nisu više imali pravo stanovati u tim stanovima. Domaći sudovi tako su se ograničili samo na utvrđenje da su podnositelji stanovali u tim prostorijama bez pravne osnove, ali nisu dalje analizirali razmjernost mjere koja je trebala biti primijenjena protiv podnositelja, točnije razmjernost mjere iseljenja podnositelja iz stanova u kojemu su stanovali u dugom vremenskom razdoblju.

45. Propustivši ispitati gore navedene argumente, domaći sudovi nisu podnositeljima pružili odgovarajuća procesna jamstva. Postupak donošenja sudske odluke koji je doveo do mjere miješanja u okolnostima ovog predmeta nije bio pošten i nije omogućio dužno poštovanje zaštite interesa podnositelja zajamčenih člankom 8. (vidi, za usporedbu, naprijed citirane predmete *Čosić; Paulić; Orlić i Brezec*).

46. Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije u ovom predmetu.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 1. PROTOKOLA br. 1 KONVENCIJE

47. Podnositelji su nadalje prigovarali kako nisu mogli kupiti stanove u kojima su stanovali. Pozvali su se pritom na članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

48. Vlada se usprotivila ovim prigovorima.

49. Imajući na umu svoja utvrđenja glede članka 8. Konvencije, Sud primjećuje da podnositelji sada mogu podnijeti zahtjev za ponavljanjem građanskih postupaka u skladu s domaćim mjerodavnim pravom, što će omogućiti novo preispitivanje njihovih prigovora. U tim okolnostima Sud smatra da ovaj prigovor nije spreman za razmatranje u ovoj fazi postupka, te treba biti odbačen u skladu s člankom 35., stavkom 3. i 4. Konvencije (vidi, *mutatis mutandis*, *Biondić protiv Hrvatske*, br. 38355/05, stavak 31., 8. studenog 2007.g.; i *Jačimović protiv Hrvatske*, br. 22688/09, stavak 55., 31. listopada 2013g.).

IV. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

50. Podnositelji su se pozvali i na članke 6. i 17. Konvencije.

51. U svjetlu svih materijala koje posjeduju te u mjeri u kojoj su prigovori podnositelja u njegovoj nadležnosti, ovaj Sud smatra da taj dio zahtjeva ne upućuje na postojanje bilo kakve povrede Konvencije. Slijedi stoga da je nedopušten na temelju članka 35., stavka 3. (a) kao očigledno neosnovan, i da biti odbačen na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

V. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

52. Članak 41. Konvencije propisuje:

„Ukoliko Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućuje samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci.“

53. Druga podnositeljica, gđa. Matana nije dostavila zahtjev za troškove ili pravičnu naknadu. Sukladno tome, Sud smatra da joj nije potrebno dodijeliti bilo koji iznos po tom pitanju.

A) Očitovanja stranaka

1. Šteta

54. Podnositelji zahtjeva potraživali su materijalnu odštetu vezanu za njihova ulaganja u te stanove, stanarinu koju su plaćali nakon iseljenja te troškove iseljenja. Također su svi potraživali nematerijalnu odštetu. Prvi podnositelj zahtjeva, g. Lemo, potraživao je 161,000 kuna na ime materijalne te 60,000 kuna na ime nematerijalne štete. Druga podnositeljica zahtjeva, gđa. Marija Matana je potraživala 15.000 eura (EUR) na ime nematerijalne odštete. Treća podnositeljica, gđa. Rabrenović, potraživala je 56,500 kuna na ime materijalne te 45,000 kuna na ime nematerijalne štete. Četvrti podnositelj g. Čučak potraživao je 121,500 kuna na ime materijalne te 55,000 kuna na ime nematerijalne štete. Peta podnositeljica, gđa. Jazvin, potraživala je 87,000 kuna na ime materijalne te 45,000 kuna na ime nematerijalne štete. Šesti podnositelj, g. Tomović, potraživao je 33,000 kuna materijalne te 75,000 kuna nematerijalne štete. Sedma podnositeljica gđa. Blašković, potraživala je 48,000 kuna na ime materijalne te 50,000 kuna na ime nematerijalne štete. Osmi podnositelj, g. Mioč. potraživao je 154,200 kuna na ime materijalne te 40,000 kuna na ime nematerijalne odštete.

55. Vlada je osporila ova potraživanja.

2. Troškovi i izdaci

56. Prvi podnositelj zahtjeva potraživao je 19,644,66 kuna na ime troškova i izdataka nastalih u domaćim postupcima; treća podnositeljica je potraživala 4,000 kuna, četvrti podnositelj 7,930 kuna, peta podnositeljica 8,246,21 kuna, šesti podnositelj 9,000 kuna te sedma podnositeljica 3,514,58 kuna.

57. Prvi kao i svaki od četvrtog do osmog podnositelja zahtjeva, potraživali su 10,000 kuna na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom. Druga podnositeljica je potraživala 1,500 eura na isto ime.

58. Vlada je tvrdila da troškovi i izdaci koji su se odnosili na domaće postupke nisu povezani s ovim postupkom pred Sudom, te bi stoga trebali biti odbijeni. Glede troškova i izdataka traženih u vezi postupaka pred Sudom, da su isti prekomjerni.

B) Procjena suda

1. Opća načela

59. Sud ponavlja kako presuda u kojoj je utvrdio povredu nameće tuženoj državi pravnu obvezu okončati povredu i ispraviti njene posljedice. Ako domaće pravo ne dozvoljava - ili dozvoljava samo djelomično - ispravljanje, članak 41. daje ovlast Sudu dosuditi oštećenoj strani odgovarajuću pravičnu naknadu (vidi *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada), br. 31107/96, stavci 32.-33.).

60. Mora postojati jasna uzročna veza između naknada traženih od strane podnositelja i povrede Konvencije, te kad je prikladno, to može uključivati i naknadu na ime izgubljene zarade. Nadalje, Sud smatra da se izgubljena zarada primjenjuje i na blisku rodbinu nestalih osoba, uključujući supružnike, starije roditelje i maloljetnu djecu (vidi *Imakayeva protiv Rusije*, br. 7615/02, stavak 213.).

61. Kada Sud utvrdi povredu Konvencije, on može prihvatiti da su podnositelji zahtjeva pretrpjeli nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđivanjem povrede i dosudom novčane naknade.

62. Što se tiče troškova i izdataka, Sud mora prvo utvrditi jesu li troškovi i izdaci navedeni od strane podnositeljevih opunomoćenika zaista nastali, te drugo, jesu li bili neophodni (vidi *McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 27. rujna 1995., stavak 220. i *Fadeyeva protiv Rusije*, br. 55723/00, stavak 147.).

2. Primjena na ovaj predmet

63. Sud primjećuje da prema članku 428(a) Zakona o parničnom postupku svaki podnositelj zahtjeva može podnijeti zahtjev za ponavljanje građanskog postupka u odnosu na koji je Sud utvrdio povredu Konvencije.

64. U odnosu na potraživanu materijalnu štetu, Sud ne nalazi nikakvu uzročnu vezu između utvrđene povrede i navodne materijalne štete, stoga ovaj zahtjev odbija.

65. Sud primjećuje povrede članka 8. Konvencije te prihvaća da su podnositelji pretrpjeli nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem povrede. Sud stoga dodjeljuje podnositeljima iznose navedene u Aneksu II ove presude, uvećane za sve poreze koji bi se mogli zaračunati na taj iznos.

66. Što se tiče zahtjeva za naknadu troškova, Sud djelomično prihvaća zahtjeve podnositelja za troškove i izdatke nastale pred njim. Glede troškova nastalih pred domaćim sudovima, Sud smatra da slijedom povrede utvrđene od strane Suda, podnositelji mogu tražiti ponavljanje postupaka, a u tim novim postupcima odrediti će se troškovi cjelokupnih domaćih postupaka. Sud stoga odbija zahtjeve podnositelja za troškove nastale pred domaćim sudovima (vidi *Škrtić protiv Hrvatske*, br. 64982/12, stavak 45., 5. prosinca 2013.god.). Što se tiče troškova nastalih pred njim Sud dodjeljuje podnositeljima zajedno iznos od 3000 eura, uvećan za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati na taj iznos.

C. Zatezna kamata

67. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje Banke, uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RALOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* spojiti zahtjeve navedene u Aneksu I;
2. *Utvrđuje* da je prigovor koji se odnosi na prava podnositelja na poštivanje njihovog doma dopušten, a ostatak zahtjeva nedopušten;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
4. *Presuđuje*

a) da je tužena država dužna podnositeljima isplatiti, u roku od tri mjeseca, sljedeće iznose, preračunate u kune po tečaju važećem na dan isplate:

(i) iznose navedene u Aneksu II, uvećane za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati na ime nematerijalne štete;

ii) iznos od 3,000 eura (tri tisuće eura) zajedno prvom, trećem, i četvrtom do osmom podnositelju uvećan za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati;

b) da nakon proteka naprijed navedenog roka od tri mjeseca, pa sve do namirenja, dužna isplatiti kamatu na naprijed navedene iznose po stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja kašnjenja, uvećanoj za tri postotna boda;

5. *Odbija* ostatak zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 10. srpnja 2014, u skladu s Pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Andre Wampach
zamjenik tajnika

Mirjana Lazarevska Trajkovska
predsjednica

Aneks I

Detalji zahtjeva

Br.	Zahtjev br.	Podneseno dana	Podnositelj datum rođenja i mjesto prebivališta	Zastupnik
1.	3925/10	22/12/2009	Ante LEMO 29/09/1954 Mlini	Doris KOŠTA
2.	3955/10	22/12/2009	Marija MATANA 30/11/1957 Mlini	Doris KOŠTA
3.	3974/10	22/12/2009	Vera RABRENOVIĆ 01/01/1964 Mlini	Doris KOŠTA
4.	4009/10	23/12/2009	Mile ČUČAK 09/10/1949 Mlini	Doris KOŠTA
5.	4054/10	22/12/2009	Cmiljka JAZVIN 07/07/1950 Mlini	Doris KOŠTA
6.	4128/10	22/12/2009	Dušan TOMOVIĆ 27/02/1941 Mlini	Doris KOŠTA
7.	4132/10	22/12/2009	Marija BLAŠKOVIĆ 20/01/1950	Doris KOŠTA

			Mlini	
8	4133/10	22/12/2009	Martin MIOČ 19/07/1951 Mlini	Doris KOŠTA

Aneks II

Iznosi dodijeljeni od strane Suda temeljem članka 41.

BROJ ZAHTJEVA I IME	PODNOŠITELJI	NEMATERIJALNA ŠTETA
3825/ Lemo	Ante Lemo	7,500 eura
3955/10 Matana	Marija Matana	7,500 eura
3794/10 Rabrenović	Vera Rabrenović	6,200 eura
4009/10 Čučak	Mile Čučak	7,500 eura
4054/10 Jazvin	Cmiljka Jazvin	6,200 eura
4128/10 Tomović	Dušan Tomović	7,500 eura
4132/10 Blašković	Marija Blašković	6,850 eura
4133/10 Mioč	Martin Mioč	5,500 eura